

Ločil bom peno od valov (Novela, prva; 1915 – označeno na strani 84)

Feri Lainšček

Devica

Ljudje so zastajali na podoknih in se izpod čela vprašujoče zazirali v nebo na murskim stišjem. Ženske so v njem slutile barve razlite krvi svojih sinov in možje so razbirali neprizanesljivi prasket vojaškega ognja. Elica je sedla na panj pod ozelenelo tepko in si razpustila kito. Bil je to njen trenutek oddiha. Ni sicer upala misliti, da ji je lahko ob čudnih dogodkih, ki so tudi tod že dodobra zresnili vsakdanjik, povsem vseeno, toda bilo je vendarle res, da ni imela na fronti ne očeta ne brata, pa tudi ne moža ali ljubega. Po očetovi smrti sta namreč z materjo že skoraj celo desetletje živeli sami in nobeden moški jima ni prišel več tako blizu, da bi zdaj srčno trepetali zanj. Prišlo jima je že v navado, da sta molče postorili, kar je bilo treba in minuli so dnevi, ko nista spregovorili. Ob rečeh pa, ki so terjale mnenje, sta si prišli včasih zelo navzkriž.

Mati je Elici dejala, da je grofovski vrtnar bil v vasi in prosil dekleta, ki bi šla za sprevedom na pogrebu hčerke beltinskega grofa Avgusta Zichyja, dvornega maršala cesarja Franca Jožefa, zato je bilo samo po sebi umevno, da se bo ob njenem slovesu zbrala visoka gospoda in da bo velika procesija. Elica je bila sama namenjena tja, zdelo pa se ji je očitno, da je mati imela nekaj za bregom s tem, ko jo je očitno nagovarjala med device. Elica je menila, da bi lahko ljudje pomislili, da se hodi tja ponujat, a prav to je mati želela, saj je menila, da ljudje mislijo, da se Elica sploh ne ponuja. Ko se je Elica vsa črlena in naškrobljena ugledala v procesiji, je zopet omahovala. Dekleta, ki so stopljala ob njej, so bila mlada, njej pa je bilo skoraj triindvajset let.

Opazke: Mati je bila drobna in tanka v pasu kakor deklica, zato so preprana oblačila visela na njej kakor na strašilu, njen bledikavi obraz pa se je zdel čudno velik. Spominjala je na regratovo lučko. Imela je sinje oči.

Grofična Teodora Zichy je umrla na Dunaju, stara le 29 let. Po strelah v Sarajevu, je ostala v cesarskem senatoriju, kjer je kot strežnica pomagala ranjencem in se tam okužila z jetiko. Stari vrtnar je velel zanj po rezati vse rdeče cvetje v velikem grajskem glashausu. Po njem je stopalo za krsto natanko sto dvajset deklet v naškrobljenih belih oblekah. Elica Sreš, ki je med zadnjimi stopila v vrsto belih deklet, je z olajšanjem ugotavljala, da še zdaleč ni najstarejša med njimi. Pa vendar ji je bilo še zmeraj nekako čudno, da je sploh tam in da sodeluje, saj je bil tudi razlog, zaradi katerega je prišla, čuden. Odločila se je namreč zaradi sanj, ki so jo vznemirile.

V sanjah ji je namreč na panju pod njeno tepko ženska, ponoči nastavila svilen ženski šolen s pozlačeno zaponko. Ljudje, ki so zjutraj prihajali mimo, so zastajali, si ogledovali lično obuvalce in ugebali, zakaj se je znašlo tam. Ženska je namreč iskala dekle, ki je izgubila šolen ob postelji njenega sina. Od takrat dalje se je njen sin nenavadno vedel in ni bilo z njim prav nič, tako da gorje tisti, ki ji bo šolen prav. Med zbranimi je završalo in Elica so skušali primorati, da bi stopila v obuvalce. Čeprav je Elica seveda vedela, da ni njen, jo je bilo neznansko strah, da bi ji lahko bil prav in bi jo torej po krivem obsodili. Ko se je povsem od blizu spogledala s svilenim šolnom, ga je prepoznala: nosila ga je

Dekle ob njej ji je nenadoma zašepetalo, da ima potrebo. Kljub temu, da jo je Elica posvarila naj potrpi, je dekle počepnilo med drugimi in je lulalo. Dekleta so se umaknila luži, ki se jim je razlezla pod stopali. Bilo je, res, kot da se ni nič hudega zgodilo in celo olajšano dekle je spet zamaknjeno molilo. Elici pa se je zdelo, da je ta razmik prepoln sramu, in zopet ji je bilo žal, da je prišla.

|||||

Lovec

Tistega lepega dne, ko se je Elica s pogreba vrnila na gosposkem koleslju, je stari Sreševki od silne radosti poskočilo srce in se ni več umirilo. Elica je bila prepričana, da so njene sanje skrivnostno povezane z njeno nenadno srečo. Ivan je sicer to pomlad prihajal k njima ponavadi le ob nedeljah po veliki maši in je rad ostajal na kosilu. Zdelo se je, da je bila mati vsaj na hipe tista, ki jo je najbolj zanimalo, kaj pomeni to druženje in kaj jim prinaša čas. Po vsakem Ivanovem odhodu je bila zato bolj zvedava in prav čutiti je bilo, da komaj še prenaša negotovost, ki je ostajala za njim. Elici pa se je zdelo, da taka bližina materi kratko malo ne pripada. Polaščal se je občutek, da se je stara navezala nanj nekako brez njenega dopuščenja.

Mati si je vsekakor nadvse želela, da bi se hčerka poročila z nadzornikom, ki je imel cesarski vodomojstrski izpit in je edini tam res gospodaril z reko. Hčerka pa je ob tem vendarle skušala v njem zreti tudi moškega, ki bo želel z njo deliti vsaj tisto, kar ne pripada le gospodi. Čeravno je bil ob reki veliko med ljudmi, je namreč zdaj že razbiral, da ni navezoval tesnejših stikov, ker si najverjetneje ni pustil blizu. Včasih si je sicer rekla, da je z njim tako zaradi službe, saj ji je že beseda nadzornik sporočala, da mora tam pač nadzirati druge. Potem, spet, je začutila svet njegove samote, ki ga je zapolnjeval z dolgimi obhodi reke in pešačenji preko divjine. Poleg tega je bil Ivan skoraj polnih dvanajst let starejši od nje in je bil kratko malo mož, ki je stopal z zanesljivim in premišljenim korakom. Porajalo je namreč občutek, da ji ne bo nikoli po nepotrebem obljubljal preveč in jo potem pustil na cedilu. Prav to pa je zdaj, ko se je pomalem res že odločala zanj, najbolj potrebovala.

Ivan je v nedeljo prijahal na dvorišče na sercu, po imenu Gabor, o katerem ji je večkrat pravil. Bil je to nekdanji kasaški prvak. Dejstvo, da ji je ga pripeljal pokazat, jo je nadvse vradostilo in prepolna hvaležne ganjenosti je potem dolgo gladila preznojeni konjski hrbet. Ivan je Elico s sklenjenim palcem in kazalcem prijel za brado. Ali pa jo je morda pobožal – saj njegov dotik je bil lahan kot senca in topel, kot bi se je bil dotaknil z ustnicami.

Mati je pravila Ivanu o izgubi svojih dveh otrok. Prvega otroka Eleka je Bog vzel k sebi štiriinšedemdesetega leta. Skupaj z možem sta ga pokopala, ne da bi kdajkoli izvedela, zakaj. Jeseni enainosemdesetega je potem Bog vzel k sebi še drugega otroka, ki mu je bilo ime Jenó. Bele tenje so mu stale ob pogradu in ga strašile, vse dokler ni omagal in spustil dušo. Dvaindevetdesetega leta pa se jima je rodila Elica. Elica je pri tem dodala, da jo ni nihče naročil in nihče čakal, pa je vseeno želela na svet. Ivan pa je dejal, da je že od začetka vedel, da je Elica Božji otrok.

Nato so le jedli, čeprav to zdaj ni bilo več eno tistih njihovih nedeljskih kosil, ko so se vdajali samo okusu. Ko je Ivan pojedel, si je z dlanjo obrisal usta in dejal, da so zlobni jeziki do tedaj morda že prinesli glas o njegovem nekdanjem, ne ravno posrečenem življenju, a da je to resnico zmeraj pripravljen pošteno priznati. Povedal jima je, da ga je ves ta čas k tej hiši vodilo le nemir in upanje, da je tudi Elici to lahko ljubo.

.....

Elica je Ivana pospremila preko marofskih pašnikov vse do murskih močvar pri Krogu. Ivan ji je povedal, da je včasih živel na Ptuj, kjer teče reka Drava, dokler ga niso premestili. Zdaj pa je živel že celih pet let v Radgoni, a se je imel namen preseliti nekam niže. Elica mu je priznala, da ji gre od sreče na jok, da si je vseskozi želela, da bi bilo tako, zdaj pa se ji je prvič zgodilo, da je nekaj res tako, kot si je želela.

* * *

Mati je Elici je povedala, da je bil gospod pri spovedi nekam čuden. Spraševal je o tujcu, ki zahaja v njuno hišo in, če so govorice o tem, da prinaša darove v hišo resnične. Dodala je še, da je gospod rekel, da bi bilo dobro, da bi še Elica prišla k spovedi. A Elica je odgovorila, da bo šla na očetov grob, in da bo le njemu vse povedala, ker je vedela, da mora izvedeti, za druge pa ji je bilo figo mar.

Sobota

* * *

Tisto popoldne je Elica šla šele tretjič v življenju v Soboto, pa čeprav je bilo do mesta manj kot uro hoje. Bil je temen in deževen dan, tako da je bila Glavna ulica ena sama razpotegnjena mlakuža, zato ta morala z Ivanovom pustiti koleselj na farovžu pri katoliški cerkvi. Za trgovce pa je bil to seveda dan, ko se je le malokdo odpravil po nakupih, zato so mrko postopali pod napušči in molili za boljše vreme.

V kavarni novega hotela Dobray na Glavnem trgu so bile najverjetneje tudi zaradi zaspanega dneva skoraj vse mize zasedene. Elica je sedla na rob oblazinjenega sta in se s hrbotom kar nekako ni upala dotakniti naslonjala. Imela je občutek, da so že vsi opazili njene razhojene čevlje in iz enega kosa skrojena obleko, zdaj pa le čakajo na njeno nerodnost, zaradi katere jo bodo lahko odslovili. Ivan ji je povedal, da morata še h krojaču in, ko je došla, da ji bo dal napraviti obleko, jo je zapahnila radost, ki je ni zmogla prikriti.

Ne da bi se tega zavedala, je očitno pomalem postajala del njegovega načrta, o katerem ni nikoli veliko govoril, temveč jo je raje zmeraj znova presenečal z dejanji. Ivan pa ni imel namena kupiti le obleko in čevljev za Elico, temveč tudi hišo. Ko ji je to razodel, je bila nadvse vesela. Seveda jo je bilo strah napovedane selitve in novega začetka z ljudmi, ki jih sploh ni poznala, a zdaj tega veselja in strahu sploh ni več čutila. Nazdravila sta, Elica pa se je dvignila, se sklonila čez mizo in ga poljubila na mehke ustnice, ki so bile razprte od presenečenja in sladke od cimetovega vina.

* * *

Ko sta potrkala pri krojaču, si je Elica že povsem opomogla. Mojster Holsedl, ki jima je prišel odpret in ju je nato tudi popeljal po prostorih, kakor da bi jima želel še pred naročilom razkazati se zmogljivosti svojega modnega laboratorija, je bil že zelo star, a nadvse ročen in brbljav možak. Potem ko si je nadel naočnike in razvlekel merilni trak, je kmalu ugotovil, da je Elica predstavljala pravi ideal.

* * *

Noč ju je kar nekako zasačila v mestu. Elica je še zmeraj čutila na telesu tipajoče krojačeve prste in tudi njegove premnoge besede, ki jih niti ni povsem razumela. Elici so se porajali različni občutki, ko sta se sprehajala po Soboti, in Ivanu je dejala, da ne ve, če se bo lahko kdaj privadila. Ivan pa ji je odgovoril, da se bosta navadila in bosta to storila za njunega otroka. Ko je slišala te besede, jo je zbolelo v trebuhu, prav tam, kjer še ni bilo deteta, ki ga je tokrat omenil prvič. Dodal je še, da še nikoli v življenju ni ničesar tako čutil, zato je verjel, da se bo to tudi izpolnilo.

Bilo je torej res, kar je do takrat še lahko odrivala kot laž: prišel je ponj in želel je, da mu da otroka. Čutila je, kako se ji je pogled zopet izostril in kako ji je šlo življenje po telesu. Nato sta se skupaj odpravila v hotel, kjer sta si nameravala sposoditi posteljo.

.....

V kavarni so vso noč popivali madžarski oficirji, v hlevu so hrzali konji in za plotovi so peli petelini. Hotel Dobray, ki jima je tisto noč ljubeznivo ponudil zavetje, pa je bil še zmeraj ladja, ki je le po nesreči nasedla v obmurskih plitvinah in čakala, da jo bo neka mogočna voda znova zanesla nekam bliže k središču sveta. Nato je začudila, da Ivana ni več ob njej, in se v hipu predramila. Videla ga je stati med zavesami povsem golega. Dejal je, da sta prišla v mesto z namenom, da bi tu naredila otroka, a, da se počuti, kot da ga tudi zares sta. Dodal je še, da bosta še tisti dan ob prvi priliki v Soboti kupila hišo in se skupaj preselila. V Soboti po potem njun dom in njunim otrokom ne bo nihče mogel reči, da niso iz mesta.

Elica je razbrala, kaj ga je morilo in kaj si je želel in nekaj v vsem tem njegovem početju, ji je pravilo, da je edina, ki ji zaupa in je pripravljen deliti z njo svoje načrte.

Ko sta se peljala domov, je vedela, da jo je bil pustil za vasjo le zato, ker se mu je že mudilo, ali pa jo je pač odložil, ker mu je rekla, da bi šla rada malo peš in se zbistrila. A obenem je čutila, da bo iz dneva v dan vse bolj znorena od čakanja in čas, ki bo mineval, se ji bo zdel izgubljen. Ko je mati videla Elico, ji je odleglo, a hkrati jo je že črvičila zvedavost. Potem ko, ji je Elica povedala, da sta bila z Ivanom v mestu, so mati kmalu začele zanimati stvari o katerih se ne govori. Elica je vedela, da mati seveda ni niti slutila, kaj vse se je tisto noč zgrnilo nad njo, zato ji te njene ubožne nevednosti ni smela zameriti.

To, da se je Ivan odločil, da bosta šla naravnost v Soboto, je bil prvi veliki korak k središču, tja, kjer se reči zgostijo in imajo stvari drugačno težo. Vse bolj razvidno je bilo, da njen srečni beg z marofa ni prinašal samo olajšanja, temveč tudi preizkušnjo. In ko je premlevala Ivanove besede, je šele zares razumela, kaj je imel v mislih.

Mati je Elici dejala, da ima občutek, da ji nekaj taji in, da ji je Neni Uj povedala, da Ivan želi otroka (Neni Uj je bila mazačka, ki revnim ni rada pomagala, ali pa je tudi od njih terjala plačilo). Nاپotila je Elico k Neni Uj, saj ji je bila ta pripravljena pomagati. Elica pa je obmolnila in je bil na tihem za, saj vražji babi se najverjetneje tudi ni bilo dobro zameriti.

Neni Uj je že tako dolgo prebivala v prizidku Kreslovega gospodarskega poslopja, da nihče ni natanko vedela, kako je s to ugledno in premožno rodbino povezana. Šušljalo se je sicer, da je bila sad nesrečne ljubezni med eno izmed pradedovih hčera in romunskim koritarskim Ciganom. Njena nesrečna mati, ki je seveda prav dobro vedela, da se doma ne bo mogla poročiti z ljubljnim Ciganom in je zato raje pobegnila s koritarji. Oče se je s strici in vaškimi možmi odpravil za hordo. V naskoku, med katerimi naj bi bilo celo več mrtvih, je fant izkrvavel pod njegovo roko, dekleta pa se je moralo vrniti domov. Oče takrat še ni vedel, da nosi v trebuhu koritarjevega otroka, zato je nosečnost vse do slednjega stiskala s povezami in jo skrivala z oblekami. Ko pa je tako izmučen otrok zdrknil na svet, ga je bilo komaj za dlan in še dolgo potem so lahko Kreslovi upali, da ne bo preživel. Toda neni Uj je vendarle zaživela, a res potem nikoli ni posebej zrasla.

.....

Neni Uj je Elici ukazala, naj počepne in spusti vodo. Elici se je to zdelo nenavadno, a storila je, kar ji je zaukazala. Še preden si je potem prav spustila krila, je baba zadovoljna segla po posodi in je vanjo pomohila svojo koščeno in razprto dlan. Ko si je obliznila prste in je cmokajoč razbirala okus, je dejala, da morata še malo počakati. Vzela je kamen, na katerem so se prikazale pege, to pa je bil dokaz, da je lahko Elici razodela, da se ji bo rodil živ otrok.

* * *

Ivan je dolgo razkoračen stal na vratah edinega Sreševega preloga in pogledal v nebo. Elica in mati sta vedeli, da moli in se zahvaljuje Gospodu za svojo milost. Potem je Elici naročil, da se bosta naslednji dan zgodaj odpravila na pot, saj je bil zdaj čas, ko lahko izve reči, ki jih njegova žena vsekakor mora vedeti. Povedal ji je, da se bosta odpravil k zlatarjem. Zlatarji so bili ljudje, ki so na rečnem dnu iskali zlato in ga izpirali. O njihovem skrivnostnem početju in tajnem znanju so ljudje v teh krajih res bolj malo vedeli, zato pa so tolikanj bolj z dvignjenimi obrvmi pravili o njihovem bogastvu in velikih najdbah. Večkrat pa je bilo slišati tudi o spopadih za dragoceni plen in truplih, ki so zaradi zlatih grudic plavala po reki. Zabičal ji je, da to, kar ji bo povedal in kar bo videla, ne bo smela zaupati niti materi niti spovedniku.

.....

Mura

Izpiralci zlata so prihajali po reki s čolni in so ponavadi delali v parih. Nadzornik Ivan Spransky je te osamele, premočene in razcapane rovače ponavadi že na daleč prepoznaval in je skoraj vse klical po imenih. Bili so v večini Hrvati. Zaradi nenehne preže in varljive sreče, premnogih kubikov opranega gramoza, bornih suhih obrokov in silnih glažkonov žganine so bili ti večni iskalci zvečine že hudo zdelana in hudo zanemarjena bitja. Zlati prah pa je bil očitno sploh še edino, kar se jim je isknilo v očeh.

Iskanje zlata v Muri in Dravi je bilo sicer dovoljeno še iz časov Marije Terezije, toda nadzornik je na svojem rajonu sčasoma uvedel svoje zakone in iznašel načine, da so jih ti ljudje morali tudi spoštovati. Edina izjema so bili domačini, ki se niso mogli kosati s Hrvati, ki so dnevno zmetali na desko tudi po dvajset kubikov gramoza. Domačini so prišle Hrvate zaradi tega seveda sovražili. Grizljala jih je zavist, dražile so jih govorice o nakopičenem bogastvu, še posebej pa podžigale pa novice o zlatih jajcih.

Ivan ni verjel, da njegovi kopači pobirajo tudi zlata jajca, kljub temu pa je bil z njimi veliko bolj nezaupljiv, kot se je Elici sprva zdelo, ali kot ji je pač želel pokazati. Na poti sta srečala dva njegova kopača. Ivan se je z njima nato pogodil o količini zlata, ki jo je bil pripravljen plačati. Pri pogajanjih je vedno omenil Kapucinarja.* Tako so sklepali pogodbe brez prič, ki pa so tam veljale bolj, kot če bi bilo vse lepo črno na belem.

Zdaj, ko je Elica vedela, kako se je zgrinjalo Ivanovo bogastvo, je tudi razumela, zakaj si je tako želel v Soboto, med tisto pravo, mestno gospodo. Bil je pač eden redkih, ki je tako lahko uresničil svoje velike sanje.

Ivan je Elici dejal, da nihče nikdar ne sme izvedeti, da Kapucinarja v resnici sploh ni. Potreboval ga je, da mu je dvigoval ceno. Prikimala mu je in molče sledila med vrbjem. Zdelo se ji je čudno, a očitno ni ničesar prepuščal naključju. Bolj se je zdelo, da je le terjal nekaj, za kar je bil sveto prepričan, da mu pripada, in ob tem pazil, da ni po nemarnem padla z njegove mize niti drobtinica.

Za mostičkom se je sklanjal fant, ki je bil morda celo mlajši od Elici, in s silovitimi zamahi cepil drva. Ivan je imel delo zanj. Ločevanje zlata od mulja je bilo vsekakor sila nesnažno in tudi neprijetno opravilo. Iz vdolbinice, je bilo treba ves čas odpihovati živosrebrno žlundro in prav za to je bila potrebna res zdrava sapa, saj le tako se je bilo mogoče vsaj malo ubraniti smrdljivegastrupa, ki je zategoval grlo in zapiral pljuča, predvsem pa neizprosno razžiral zobe. Prav zaradi tega se je fant Elici zasmilil in ni ji šlo v glavo, čemu se je tako ponujal Ivanu. Toda Ivan Spransky, ki je sicer bolj slabo plačeval in je celo s hvalo skoparil, je imel očitno neko drugo moč, ki je privabljala ljudi ob reki in jih delala pohlevne. Nato sta se Elica in Ivan odpravila naprej.

Ivan ji je dejal, da če si jima bo rodil sin, mu bo ime Julian. Tako je bilo ime Ivanovemu pokojnemu dedu Spransky Moravskemu. Iz rodne Nitre ga je na Gyikov grad pripeljal radgonski grof Emerich Stadion. Bil je pesmar. Zaljubil se je v grofično Katarino, najmlajšo izmed petih Gyikovih hčera. Verze,
.....

Leta in leta se je potem potikal po desnem bregu reke in upal, da bo še kdaj vsaj za hip videl svojo ljubezen. Tako je bilo vse dokler ni izvedel, da se je grofična poročila z grofom z Gradiščanskega in se že tudi izselila. Nekaj let se je nato kot hlapec preživiljal po Slovenskih goricah, nato pa se je na Ptujskem polju poročil z Ivanovo babico, ki je bila takrat še dekla v furmanski gostilni.

Leta in leta se je potem potikal po desnem bregu reke in upal, da bo še kdaj vsaj za hip videl svojo ljubezen. Tako je bilo vse dokler ni izvedel, da se je grofična poročila z grofom z Gradiščanskega in se že tudi izselila. Nekaj let se je nato kot hlapec preživiljal po Slovenskih goricah, nato pa se je na Ptujskem polju poročil z Ivanovo babico, ki je bila takrat še dekla v furmanski gostilni.

Oranža

* * *

Ivan Spransky in Elica Sreš sta se poročila v župnijski cerkvi Marijinega rojstva na Tišini. Ženinu je kot priča stal ob strani prekupec z živino Simon Dorfer iz Radgone, nevesti pa Zichyjev grajski upravnik Alfred Balcz, ki je bil tudi njen milostni krstni in birmanski boter. Zaradi tujih krajev in zvečine tudi tujih obrazov njuna poroka ni bila povsem taka, kot si jo je zamišljal, za povrh pa ji je minulo noč zopet prišla v sanje parka, ki je nastavljala grofičin šolen. Elica je v sanjah dejala, da je šolen pravzaprav od grofice Teodore in, da ne razume, zakaj se ženska tako huduje za take sinove izbire. A starka ji je povedala, da to ni bil njen sin, temveč mož. Ko je Elica to spoznala, se je zbudila. Nekaj časa je potem še premišljevala, kaj naj bi te njene sanje pomenile.

Prav nič ji ni zagotavljalo, da je bilo res, kar si je navsezadnje le zamišljala in Ivana ni o tem niti nikdar vprašala – namreč, da ni do tedaj k nobeni pristopil. A tudi, če je si je obenem ugovarjala, bila je to samo njegova preteklost in je bilo navsezadnje nekaj, kar je bilo fantom dopuščeno.

Ivan je začutil, da Elica nekaj muči. Dejal ji je, da sta naredila, kar sta naredila in, da zdaj ni več poti nazaj. Nato jo je poprosil za ples. Oprijela se je njegovega pokončnega ramen in stopila v korak. Hlapci so ji medtem sezuli šolen in ga izročili primašu. Bil je to pač svatovski običaj, med katerim so fantje ukradli nevestino obuvalec in ga nato skušali prodati tistemu, ki je lahko dal več. Čez nekaj časa je upravnik Balcz ponudil sto kron za nevestin čevelj, a Ivan je iznenada pristopil s ponudbo dvestotih kron in 'dražba' se je tako končala.

* * *

Elica je verjela, da je Ivan že imel svoje razloge za tako ponudbo. Najverjetneje je bilo to, da ni želel sprejeti poklona, ki bi ga kakorkoli zavezoval, kajti njena bala je bila tako ali tako le devištvo, ki ga je tako vztrajno iskal, in ves njen pridelek je bil otrok, ki si ga je nadvse želel. Ponudila je torej stopalo in dopustila, da ji ga je nataknil.

* * *

Ivan je Elici ogrnil njen dolgi plašč in jo pod napuščem povedel okoli dvorca. Povedal ji je, da bosta imela hišno, tako da bo Elica le gospa in mati in se bo morala naučiti tisoč in tisoč reči, ki jih imajo tam ženske že v krvi, njej pa morajo šele priti pod kožo. Ko je slišala te njegove besede, je skrila brado v krzno in raje zamolčala vprašanja, ki so ji še navrevala. Vrstile so se reči, ki so ji morale biti v veselje, saj si je kaj takega v tistih časih lahko le malokdo privoščil, obenem pa so jo Ivanova presenečenja zmeraj znova zmedla. Kaj da je gospostvo pravzaprav drugega kot le obleka in tistih nekaj finih besed, ki se ji zlahka da naučiti – ji je pravil, ko sta bila prvič skupaj v Soboti, zdaj pa je bilo to na lepem tisoč reči, od katerih se ni niti ene spomnila, ker jih najverjetneje ni poznala.

.....

Hiša je stala na Radgonski cesti, tik ob ograji grajskega parka, in je bila nadstropna. Njena visoka streha se je merila s krošnjami najmogočnejših hrastov in iz zgornjih oken se je odpiral širok razgled nad grozdi pritličnih hiš. Gospa Rosa je bila mlajša, kot je Elica pričakovala. Elici je že ob prvem srečanju obviselo oko in tudi še potem se je kar ni mogla nagledati. Bilo je namreč na njej nekaj, kar najverjetneje res ni bila več moškimi dopadljiva lepota, a je vendarle plenilo z neko posebno milino. Za dobrodošlico jima je ponudila oranže, kar je bila prava redkost na mizah v Soboti. Nič ni bilo bolj zdravega od teh oranž, ki so bile iz Egipta. Ivan je hišni dejal, da bo morala tudi v bodoče prinesiti čim več takega in skrbeti za zdravje matere in otroka. Obema pa je rekel, da želi, da jih ljudje poznajo po čistih računih in častni besedi.

Zjutraj sta ženski, ki se nista niti še prav spoznali, mlada gospa, katere edina naloga je bilo materinstvo, in njena vdana gospodinja, ki so jo čakali opravi in je bila zato ves čas na nogah, ostali sami v veliki hiši. Bil je to dan, ko je bila Elica končno na svojem in si je lahko začela urejati dom, tako kot ji je bilo po volji. Elica je priznala hišni, da ji bo morala še veliko stvari razložiti, preden bo sploh tam upala med ljudi.

Pred obedom ji je nato pokazala, kako sedijo dame za mizo, in ji je jela razlagati, kako se ob te vedejo in na kaj morajo biti posebej pozorne. Elica je seveda vedela, da vse to ni bilo nekaj, česar bi se bilo mogoče naučiti, ampak je bil božji dar in je bilo dano le redkim, sama pa je bila Bogu le hvaležna, da ji je hišno pripeljal naproti in jo ponudil v pomoč ravno zdaj, ko je bila tega najbolj potrebna.

|||||

Ločil bom peno od valov (Novela, druga; 1918)

Gospa

Soboško mnenje je bilo, da sta prišleka bila rojena pod srečno zvezdo. Dejstvo je bilo namreč, da sta bila zmeraj vljudno zadržani gospod s svojo umirjeno in včasih kar maestetično držo ter njegova mlada, priljudna in zvedava žena že na prvi pogled videti par, ki mu soboška malomestna nečimrnost in zajedljivost nikakor nista mogli do živega.

Elica se je v svetu svojih uresničenih sanj tudi zares znašla veliko bolje, kot je kdajkoli upala. Vsakdanjik z vsemi novimi razkritji in presenetljivimi darovi se ji je zdel veliko bolj resničen kot pa vse tisto prej, kar je navsezadnje že bilo za njo. Julian, ki je jeseni shodil in je že pomalem začel povezovati besede, se je skorajda vsako noč glasno smejal v snu. Ivan, ki si lepšega dokazila o njegovem srečnem otroštvu seveda ni mogel zamisliti, je tui pred gosti rad pohvalil njeno materinstvo in si je želel le še drugega otroka.

Krog znancev in tudi že družinskih prijateljev, ki so radi prihajali v hišo, se je kar sam od sebe širil in vse manj je bilo ob tem gosposkega obredja in uprizorjene vljudnosti. O Elici je bilo slišati veliko hvale. Zapustila je Holsedlovo staromodno krojaštvo, kajti čudaški mojster je bil tudi edini, ki je še znal namigniti o njeni preteklosti, in se preselila v salon, kjer so ji pomagali z modnim pa tudi kakim drugim praktičnim nasvetom. Njen videz je bil tako izdelek delavnice, ki je bila v mestu visoko cenjena, njena drža pa je bila dokaz, da si je gosposki vtis res mogoče kupiti.

Ivan je prodal Hidro (svojo kobilu) in si kupil vzhodnoprusko kobilu, ki ji je bilo ime Aranka. Hlevar Jenó Forgas je skrbel za konje. V hlevu pa je bila tudi polnokrvna arabska kobila, namenjena Elici. To je bila plemenita žival, ki so jo pripeljali iz kobilarne, kjer so vzgajali konje za habsburško cesarjevo stražo. Elici je tak izraz ljubezni, ki je seveda pričal o Ivanovi nepotešeni želji, da bi bila v nečem edina, na tistem godil, toda v sedlo se vendarle še ni želela zavihteti. Na ledini za hlevi je stala tui zidana pristava, v kateri je bila urejena letna kuhinja, in tja je gospa Spransky rada prihajala.

Čudaški Jenó Forgas, osiveli, brbljavi in zablodeli konjar, je očitno vedel nekaj, kar je tudi sama čutila. Naj je bilo življenje še tako darežljivo, še zmeraj je bilo nekje nekaj, kar ga je presegalo. Ni mogla reči, da je tako občutenje kakorkoli zavračalo meščansko lagodje in razkošje, ki ga je vztrajno in vse bolj obsedeno prideloval Ivan, toda bili so trenutki, ko se ji je prvič zazdelo, da je prideloval tudi praznino, ki je nista zmogla z ničimer zapolniti. Vse, kar je lahko naredila, je bilo namreč, da se je na lepem povzpela v sedlo svojega belega konja in z vsem telesom prisluhnila vetru, o katerem ji je pravil Jenó.

S kobili, imenovano Pusta, sta se zlahka razumeli, se sporazumevali, kot bi si brali misli, in nejeverni hlevar je lahko le razglasil, da sta se človek in žival zopet čudežno zlila v eno. Ivan je sčasoma opazil, da se vse pogosteje odpravlja na svoje samotne sprehode, in se ji je, če je le imel čas, ponujal v spremstvo. Bila je ženska na belem konju, ki so jo Sobočani že na daleč prepoznavali in se je pomalem navadili.

.....

Sedmega maja je Julian praznoval svoj drugi rojstni dan. Zbralo se je toliko gostov, kot ji ni bilo niti na gostiji, bili pa so kajpada tudi imenitnejši. Prišleku Ivanu Spranskemu je v tem čudnem času res uspevalo, saj je na svojem dvorišču zbral ljudi, ki se sicer javno niso družili. Bili so to židovski trgovci, madžarski veleposestniki in slovenski obrtniki, ko so si še na promenadi le redko stopili vstric, z njim pa jih je očitno zvezalo nekaj, o čemer niti Elica ni veliko vedela. Opazila je sicer, da je tu in tam komu posodil denar, pa da sta z Jenojem kdaj poskrbela za prevoz blaga, toda to so bile vendar drobne usluge, ki jim ni znala pripisati take veljave.

* * *

* * *

Robertu se je zmešalo in so ga sprejeli v norhaus, iz katerega se potem ni več vrnil. Brahms se je kmalu preselil v Clarino hišo, kjer je skrbel za njene otroke. Moža je Clara lahko zopet videla šele čez dobri dve leti, saj so ji zdravniki prepovedali obiske. Bil pa je takrat že brez zavesti in kmalu za tem je tudi preminil. Le nekaj dni po njegovem pogrebu je Clara sklenila, da mora tudi Brahms nemudoma zapustiti njeno hišo. V tistem strahotnem in obenem veličastnem trenutku se je Clara odpovedala življenju in se za večno poročila z glasbo.

Greh

Stara Sreševka gospodu Ivanu Spranskemu ni niti malo zamerila, da po poroki ni več hvalil njene kokošje juhe, pa tudi to, da sta jo mlada dva še komaj kdaj obiskala, se ji je očitno zdelo nekako kar samo po sebi umevno. A pravi navdih njene blaženosti je bil kajpada Julian, moški potomec, ki ga Srešema Bog najverjetneje ni dopustil prav zato, da se je lahko zdaj rodil v drugačnem svetu in tako začel novi rod, ki se ne bo več kališal v marofskem blatu.

Zdaj, ko je Julian praznoval svoj drugi rojstni dan, se je Elica že nekaj dni zapovrstjo prebujala z mislijo, da bi morala z njim vsaj ob tej priložnosti zopet obiskati mater. Zato se je ob spremstvu Jenoja odpravila k materi skupaj s sinom.

Starka je že od daleč opazila koleselj in je le iz navade šla po ogradih naproti. Ko pa je nato prepoznala hčerko in malega, je kakor vkopana zastala v cvetočih travah in si z obema dlanema objela obraz.

Mati, ki je obstala kot okamnena, je Elici dejala, da je pri Škafarjevih hlapicah prenočila revica, ki je že deveto leto iskala moškega, ki jo je nekje tam daleč preko Mure popeljal pred oltar, nato pa pustil samo. Za dokaz pa je ta baba v leseni škatli s sabo nosila šolne, ki jih je obula kot nevesta. Elici je šlo po glavi in telesu, kot bi se dotaknila žerjavice, ob teh besedah matere. Mati pa je še dodala, da je sama tudi srečala to nesrečno žensko, ki ji je odkrito povedala, da jo je njen mož Ivan zapustil le zato, ker je bila jalova. Mati je Elici povedala še, da je nesrečna ženska izvedela, da se je Ivan poročil z Elico, prav tako pa je vedela tudi za njunega otroka. Elica je pričela krčevito tuhtati, ali je lahko ta baba nevarna in kaj jim navsezadnje lahko napravi. Jenoj je naročila, da morata na poti nazaj popaziti na malega, češ, da jim grozijo.

Njen mož torej, ta novopečeni soboški mogotec, prekupčevalec z murskim zlatom in mešanim trgovskim blagom, je bil očitno že povsem prepričan, da je mogoče preteklost preprosto poteptati, prihodnost pa tlakovati z denarjem. Elica je bila zdaj prepričana, da ženska, ki ga je s poročnimi čevlji pod pazduho že toliko let iskala in ga naposled tudi našla, ni bila le poblaznela sirota, ki bi jim lahko bila nevarna, temveč je bila tudi svarilo.

Ogorčenje, ki je sledilo tisti nepričakovani slabosti, kakršna je ni grabila niti, ko je bila noseča, se je sicer čez dan pretopilo v nekakšno zaprepačenost, ko se ni več spraševala, kako ji je lahko kaj takega sploh naredil, temveč jo je prežemalo le še vprašanje, kako bo poslej s tem živela.

Ko je Elica povedala možu, kaj ji je rekla mati, se je Ivan zazrl vanjo, ne da bi se mu na obrazu zganila ena sama gubica. Dejal je, da je prav, da je bila previdna, vendar pa, da za njeno skrb ni bilo nobenega razloga.

Ivan je Elico skušal prepričati, da si je njena mati vse lepo izmislila, a ob tem obljubil, da bo dal zastražiti hišo. Nad Elico je viselo navzkrižje vprašanj brez odgovorov kakor poletna oblačina nad ravnico in tudi napetost, ki jo je čutila, je bila primerljiva s tisto neznosno težo neba tik pred nevihto.

.....

Straža

Sonce je zviška zrlo v ravnico in Sobota je bila topla že tudi v senčnih pregibih, gospa Spransky pa je še zmeraj podremavala z odejo čez lica. Julian, ki ga je gospa Rosa že nahranila in preoblekla, je prikorakal do postelje in ji zvelkel odejo z obraza. Bila je to njuna jutranja igra, ob kateri se je zmeraj čudila njegovi vztrajnosti, saj ni nikdar odnehal, dokler je ni povsem predramil. Gospa Rosa je Elici prišla naznanit, da je stražar Andi že spodaj in da sta lahko z Julianom povsem mirna. Elica je bila od takrat povsem prepričana, da je Ivan prejšnji dan lagal in se sprenevedal, a vedela je, da mora molčati o svoji stiski.

Ženska s poročnimi šolni je torej postala resnična. Njena kruta zgodba o Ivanovem samoljubju, njegova ravnodušnost pa je dokazovala, da je že zdavnaj vse podredil vzvišenemu cilju in da z njegovo milostjo ni bilo računati. Bila je pač mati njegovega potomca in le to ji je zagotavljalo njegovo naklonjenost. Razkazoval je njeno zadovoljstvo, ki naj bi bilo dokaz njegove velike zmage, ob tem pa ga je vse manj zanimalo, kako se v resnici počuti. Bil je gluhi in slepi za njeno nelagodje.

Po kosilu se je razširil glas, da je dobil Gitin mož Simon Lenhardt cesarjevo pismo in da bo moral že v ponedeljek odpotovati v Sombotel, od koder ga bodo poslali na fronto. Elica se je v naglici preoblekla za v mesto in stekla na ulico. Namenila se je h gospe Giti, a si je spotoma premislila in se napotila h gospe Zofiji, ki je navsezadnje prinesla glas. Vsi so vedeli, da cesar pošilja Simona v zanesljivo, a povsem nekoristno smrt, saj je Simon s svojimi tankimi rokami gotov ni nikoli dotaknil drugega razen inštrumentov in pa jedilnega pribora. A spremeniti se ni dalo nič. Prišla je še gospa Nevenka, ki je povedala, da Simon že od poldneva sedi v kavarni za pianom in igra za vse, ki ga želijo poslušati.

Simon Lenhardt je pri gostilničarju založil prihranke in najel kavarno za svoj zadnji koncert. Njegova žena Gita, ki je že šla ponj in obupala, potem zopet ni dolgo zdržala doma. Počesala se je in napravila kot ponavadi, ko je lahko šla z njim na boljše sprejeme, in se vrnila v kavarno. Elica se je dolgo prestopala za visokim plotom ob gostilnici, preden je nato le vstopila skozi zadnja vrata. V kavarni so se zbirali možje z inštrumenti, njihov gostitelj, od pивske vročice prepoteni in nemarno razopasani mladi rekrut Simon, pa si je najverjetneje že razmočil jezik, saj ni več spravil iz sebe kaj dovolj razumljivega.

Elica, ki si je tudi privoščila kozarec alkohola, si je pravila, da bi morala domov, a v muziciranju soboških muzikašev je bilo tisto noč nekaj norega in neukrotljivega. Grabilo jo je, da bi se pognala med razgaljene moške lakte in plesala do onemoglosti. A ko je vsa taka zopet segla po kozarcu, je zagledala ledeni obraz Ivana.

Zagrabil jo je pod pazduho in jo z živalsko silino povlekel skozi vrata v noč. Sunki, ki so jo zadevali v ramena in hrbet, so bili trdi, a so ji kazali pot. Sodil ji je in jo ponižal, ne da bi ga njeni razlogi sploh zanimali in bi jih vsaj skušal razumeti. Očital ji je, da ga bodo zdaj vsi imeli za bedaka in se mu smejali za hrbtom. Elica je stisnila zobe in se še vzdržala, čeprav mu je želela prav to. Drugega si pač ni zaslužil, stremuh, ki je bil dvakrat poročen, njo pa je zdaj mrcvaril samo zato, ker je predolgo posedel v kavarni. Povedal ji je, da bo v prihodnje stražar odgovarjal tudi zanjo. Kar pomeni, da bo moral zmeraj vedeti, kje je in kaj počne.

.....

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

|||||

* * *

Elica ni nikoli izvedela, kaj je materi tako iznenada odprlo oči. Vse več je bilo tudi tistih, ki so jo v mesečevih nočeh srečali v ravnici, ali pa so vsaj slišali njeno žalobno naricanje. Taka pričevanja so si bila edina, da starka takrat sploh ni bila več podobna živemu človeku. Tudi Elica, ki je sicer še skušala govoriti z njo, je lahko le ugotavljala, da je mati resničnost že tako pomešala s spomini na otroštvo in zgodnjo mladostjo, da se ni več znašla v času.

.....

Ločil bom peno od valov (Novela, tretja)

Dotik

Poletna pripeka je izsušila ravnico in Sobota se je kot lena kura pepeljila v prahu. Odkar je Ivan siloma zvlekel Elico iz kavarne in jo dal zastražiti, se ni nobena gospa več oglasila. Obenem pa tudi Elica sama ni skušala poizvedeti o gospe Lenhardtovi, ki je bojda že ves ta čas potovala v notranjost in iskala moža. Zato pač ni mogla kar reči, da so se je gospe ogibale, saj čisto mogoče bi bilo tudi, da se je pravzaprav ona ogibala njih. A vsaj na tihe si je morala priznati, da se je v tistih dneh še največ družila s stražarjem Andijem Szigetom. Postal ji je domač, čeprav še zmeraj ni veliko vedela o njem, pa tudi ona ga je očitno zanimala le toliko, kolikor mu je bilo pač zaukazano. Lahko sta bila drug ob drugem, ne da bi si bila v napoto in bi jima postajalo nelagodno.

Ko ga je iznenada zagledala sredi sprehajališča za senčnim pročeljem hotela Dobray, se ga je kar razveselila. Pozdravil jo je z nagibom glave, ji pokazal, da jo bo počakal ob nadstrešku, nato pa je z rokama v hlačnih žepih podrsal v prahu in brnil v kamen. Razumela je, da je bilo nekaj, kar ga je vznemirilo in ji je želel o tem povedati. Pokimala mu je in se napotila za njim.

Povedal ji je, da je v Turopolju zaradi suše zmanjkalo vode in posestnik, ki je imel tiste njive tja proti Krogu, se je domislil, da bi morda poskušali poglobiti zapuščeni studenec ob znamenju, za katerega pravijo, da stoji na žili, ki teče vse od Mure. A ko se je nek vodomojster spustil po vretenu, je v studencu naletel na truplo. Truplo je pripadalo tisti siroti, ki je iskala svojega moža, saj so ob truplo našli tudi dva para čevljev.

Misel, ki je Elico obšla, ko je slišala te besede, je bila okrutna, a ni dopuščala dvoma: Ivan je velel svojim, naj se znebijo nadležne in ti so to že pred časom napravili. Morala je umreti samo zato, ker mu je prišla preblizu in v svoji blodnji ni razumela, da mu ne sme več stopiti na pot.

Ivan ni z ničemer pokazal, da bi ga najdba trupla kakorkoli vznemirila. Elica, ki je seveda vedela komu je pripadalo truplo, se je spraševala, kaj sploh lahko naredi. Vedela je, da če bi šla žandarjem povedat resnico, ji najverjetneje sploh ne bi verjeli. Tako ji je torej ostalo na duši in jo je ob vse pogostejših nočnih prebujanjih tlačilo, kot bi bila tudi sama kriva. A hkrati se je zavedala, da je Ivan še zmeraj držal vse križem spletene niti trdno v svojih rokah, njegova bogatija je stala na skali, ki je še taka povodenj ni mogla obrniti, toda cena, ki so jo morali vsi skupaj za to plačati, zanesljivo ni bila zaračunana v zlatu.

Voda, ki jo je v teh sušnih dneh pogosto primanjkovalo, pa je bila Julianovo veliko odkritje in že kmalu mu je nadomestila vse druge igrace. Še največkrat je nanj pazil Andi, s katerim sta postala dobra prijatelj in zdelo se je tudi, pa najsi je bilo ženskam še tako čudno -, da sta v igri oba uživala.

Elica si je obrala krila nad kolena in z bosimi nogami čofotala po vodi. Hlad, ki jo je ščipal in se prijetno dvigoval po telesu, je bil vse njeno lagodje. Andiju je šepnila, da bi rada takole stopila v Muro, ne da bi Ivan o tem sploh vedel. In Andi je, na njeno presenečenje, njeni želji ugodil. Elica je dvomila, da bi si kdo izmed njegovih sploh upal naj kaj takega pomisliti, zdaj pa sta skupaj z Andijem bila na drugi

strani. Zarota je zazijala pred njima kot drzna možnost in ju izzivala z nedoumljivo privlačnostjo in silino.

Elica si je dvignila krilo in po prstih stopila v plitvino. Voda je bila sprva ledena, nato pa je postajal vse bolj prijetna. Dejala mu je naj zamiži in miži toliko časa dokler mu ne reče, da lahko spet odpre oči. Ko je zamižal, se je slekla, tako da je bila povsem gola in stekla po peščeni sipini v vodo. Potem ko je zaplavala, mu je dovolila odpreti oči. Naposled ji je Andi rekel, naj pride ven, a Elica, mu je izzvala, naj pride ponjo. Toda Andi je priznal, da ne zna plavati. Zato se je potem Elica dvignila iz vode in mu nato počasi zabredla naproti, ter mu dopustila, da jo je gledal, povsem golo. Oba sta vedela, da mora to ostati le med njima.

Bila je po dolgem času to prva noč, ko ni mogla zaspati od lepega. Gledala se je zopet v Andijeve oči, se vsa negotova vprašala, kakšna je bila videti in ali res ni lagal, ko je dejal, da mu je bila lepa. Ivan se je zjutraj dvignil s postelje, še preden se je sploh začelo svitati. Elica je povsem prisluhnila njegovim korakom na kamnitih stopnicah, nato pa je sedla v postelji in je z dlanjo ob ušesu poslušala. Vedela je, da je hišna zopet legla in da bo vsaj do svita dremala, poznala je pot, ki bi jo tudi miže zmogla, in pa tista vrata iz kleti, ki so bila le od znotraj zapahnjena, toda spraševala se je, če je bila res že odločena.

Še preden je sploh prišla za kljuko, so se vrata na ropotarnici odmaknila. Začutila je njegovo golo telo, ki je bilo še toplo od spanja, ali pa je gorelo zaradi česa drugega. Dahnnil ji je, da jo je čakal, čeprav ji je v resnici hotel povedati, da jo je komaj čakal in, da je nadvse upal, da se bo še tisto noč res zgodilo.

Žerjavica

Po Soboti se je razvedelo, da je gospa Gita Lenhardt končno našla svojega Simon in da že vse od poldneva ždi z njegovim zapečatenim truplom na peronu. Že pozno v popoldan je bila prišla še zmeraj na peronu, v mestu pa se očitno ni nihče zganil in ji pomagal. Elica, ki je o dogodku izvedela šele, ko se je gospa Rosa vrnila od večernic, je bila čudno vznemirjena, kajti zdelo se ji je, da se je s tem izpolnilo nekaj, o čemer je že vnaprej vedela. A kaj bi lahko bilo, kar je tako zlovešče narekovalo usodo in obenem budilo občutek, da preprosto ni moglo biti drugače, to je bila zanjo še nedoumljiva skrivnost. Če sta bila res kaznovana zaradi ljubezni, kaj šele je potemtakem prežalo za njiju z Andijem, s katerim sta se že nekaj noči zapored skrivaj dobivala ropotarnica, se je spraševala.

Na pogrebu se je zbralo lepo število ljudi, ki so se prišli poklonit pokojnemu Simonu. Elica si je ogledovala njihove zožene obraze in je bila vsakomur posebej hvaležna za trenutke zbranosti, ki so nekako pomagali, da pogreb ni bil le pokop kositrn krste. Zrla je v deški obraz dušnega pastirja, ki je kot marljivi šolar ponavljal večne resnice, in se v mislih prerekala z njim. Ivan je začutil njen krčeviti prijem in njena drhtavica, ki je ni zmogla več prikriti, ga je očitno ganila. Objel jo je in stisnil na prsi, kakor bi jo nameraval dvigniti v naročje in jo kakor dete zanest stran od prevelike žalosti, ki jo je stiskala v grlu in ji ni pustila dihati.

Ivan je Elici povedal, da je zadnje čase razmišljal, da bi v Soboti vse skupaj prodal in se preselil zaradi razmer, ki so nastale in ogrožale njihovo varnost. Ivan je tako znova odločal, ne da bi se sploh zmenil za njeno mnenje. Bilo ji je na jeziku, da bi mu rekla v obraz, kaj si o njegovem tehtanju in špekuliranju v resnici misli. Želela ga je prizadeti in ponižati, pa čeprav je obenem vedela, da mu njeno mnenje ne bi seglo v srce, temveč bi ga kvečjemu napravilo še bolj okrutnega.

Andi Sziget se je v teh dneh naposlušal vsega, kar je zamerila Spranskemu, pa vendar o njem še zmeraj ni spregovoril žal besede. Bilo je v njem nekaj ciganskega – sledil je lahko ljudem in se klanjal, jim skromno in zvesto služil, a če se je v njem zganila skomina in je njegova duša zahlastala po prostosti, ga noben denar in nobena zaobljuba nista mogla več zadržati. Elica je vedela, da če bi ju izvohal ali celo zalotil, bi bilo v hipu vsega konec, zgorela bi v ognju. In o tem je potem rekla tudi Andiju. A Andi ji je dejal, da na Ivana ne sme več gledati kot na grofu. Saj se taki ljudje kot je Ivan le prsijo dokler jim nese kupčija, potem pa, kot napihnjene svinjske mehure, kaj prebode in ves napuh v hipu uplahne, ostaline pa niti pes ne povoha.

Elica ni več štela ur in dni, temveč le priložnosti, ko sta bila lahko z Andijem sama. Ne da bi sploh iskala zavetja, sta ob Ledavi ali pa v Črnskih mejah zmeraj naletela na skrite kotičke, ki so se jima zdeli dovolj varni in so ju zvalili, kakor priložnosti zvalijo tatove. Povedal ji je, da bi lahko namignil Jenoju o njuni ljubezni, saj bi jima ta lahko pomagal. Potem ko ji je povedal od kod je bil njegov oče, ki se je

vse življenje le želel domov, a da je ostal zaradi Andijeve matere, ki je bila lepa, a se je znosila k nekem Hrvat, je Elica ugotovila, kako zelo sam je pravzaprav bil. Povsem tem, kar je tudi sama prestala v življenju, je vedela da sta si bila z Andijem še bliže in sta potrebovala drug drugega, kako polovica potrebuje celoto.

Meja

Politične razmere so se zaostrovale, vse je nakazovalo na novo veliko vojno, zato je bila Elica prepričana, da se nezadržno bliža trenutek, ko Ivan ne bo mogel odlašati z odločitvijo, ki je grozila, da bo kakor rezilo britve na mah odrezala najdragocenejši prisad njenega življenja. Tudi Andija je zjutraj najbolj zanimalo, kake novice so moške prejšnjo noč prinesli in ali je Spransky vsaj namignil, kaj namerava. Andi je Elici namignil na to, da bi skupaj pobegnila nekam, kjer ju ne bi nihče poznal, a Elico je bremenilo dejstvo, da bo s tem morala zapustiti tudi sina.

Andi ji je naenkrat rekel, da bi morala že gor, saj je bil zaskrbljen zaradi hišne, ki bi lahko že vstala. Ko je nato v kleti priprla vrata in se bosa napotila po stopnicah, je nad sabo začutila prisotnost. Na vrhu stopnišča je stala gospa Rosa, ki jo je gledala, kakor zre mati v porednega otroka.

Naslednje jutro so prišli žandarji in odvedli stražarja Andija Szigeta. Elica je vedela, da mora čim prej na žandarmerijo, kamor so bili žandarji z Andijem kajpada tudi namenjeni. Mladi žandar, ki je stražaril na hodniku, je potrpežljivo poskušal njeno pripoved in ji prikimaval. Nato ji je pojasnil, da se bo pozanimal pri nekem gospodu Fuleju, ki mu je bil najverjetneje predpostavljen. Čez nekaj časa se je vrnil in zagotovil, da tistega dne žandarji niso imeli z Andijem ničesar opraviti.

Tudi Ivan ni tistega dne o izginotju Andija izvedel nič novega. Že naslednje jutro se je v ropotarnici naselil drug stražar, ki je bil Elici iz dneva v dan nevzdržen, pa tudi sumljiv. Zamerila je Ivanu, da je lahko tako prostodušno sprejel izginotje svojega človeka, in se čudila gospe Rosi, ki ga tudi ni omenjala, čeravno sta si bila svojčas dobra.

Nato pa je na lepem k Elici prišel Jenő Forgas. Bilo je v soboto, ko je bil tudi Ivan doma, razlog njegovega prihoda pa je bil čuden. Poprosil je namreč, ali bi mu gospa Spransky blagovolila svetovati pri izbiri blaga za obleko. Povsem zresnjen je Ivanu pojasnil, da je neizprosno prišel čas, ko mora ob sebi imeti gvant, v katerega ga bodo zadnjič oblekli, in tako sta potem res odšla kar obredno zresnjena po tem oprasku. Na poti ji je potem dejal, da bosta res šla po gvant, vendar ga ne bosta naročila za smrt, vendar za življenje. Povedal ji je, da ve, da je Andi živ in kje se nahaja. Spransky je plačal žandarjem, da so ga prijeli in ga za Ledavo izročili njegovim. Doma naj bi bilo videti kot aretacija, nato pa bi se za njim izgubila vsaka sled, a reči so zapletle. Moške, ki naj bi mu le nalomili kosti in ga na smrt prestrašili, nato pa ga nagnali na drugi breg, so ga očitno pretrdo prijeli. Prepričani so bili, da je mrtev, zato so se morali znebiti trupla, o katerem Spransky ni smel izvedeti. Zato sta ga dva naložila na sode in ga odpeljala globoko b gozdove, kjer naj bi ga zakopala. V resnici sta tudi že izkopala jamo, ko je nesrečnik na lepem zastokal. Nista ga seveda mogla živega zagrebsti, nista pa tudi imela srca, da bi ga potem tam sama zaklala. Potem se je eden izmed njiju spomnil na Jenőja in ta je nato poskrbel za Andija.

Nobenega dvoma ni bilo več, da ju je gospa Rosa ovadila in da je Ivan takoj ukrepal po svoje. Jenő je Elici obljubil, da jima (njej in Andiju) bo pomagal, če bo sama tako želela. Več ji je, naj bo

pripravljena, kajti ta, kdorkoli že, ji bo prinesel glas, bo lahko prišel samo enkrat in ponudila se ji bo sama ena priložnost. Posvaril jo je, da bo ta rekel: 'Ločil bom peno valov'.

Po obedu je Ivan Spransky seznanil Elico in gospo Roso, da je reka res postala meja. Povedal jima je, da naslednji dan odide in, da ga morda več dni ne bo. Gospe Rosi je naročil, da bo pripravili sobo za gosto, saj bo k njim, ta čas ko njega ne bo, prišel gospod, ki je bil eden redkih prijateljev, ki mu je lahko zaupal.

Pred nedeljsko mašo je na stopnišču pred cerkvijo k Elici pristopila ženska in ji iz razprtega molitvenika ponudila posušena rožmarinovo vejico. Elica se je začudila neobičajnemu poklonu in se spogledala s smejavim kmetiškim obrazom. Ženska ji je povedala, da ji ta poklon pošilja nekdo, ki ji sporoča: 'Ločil bom peno od valov.' Vedela je, da je bil to zdaj trenutek, ki ga je taka zelo čakala, a zgodilo se je tako iznenada in bila je povsem nepripravljena. Ženska je Elici razodela načrt. In sicer, najprej je morala vstopiti v cerkev, se pomuditi pri Marijinem oltarju, nato pa se je morala pred začetkom maše izmuzniti, kot da je nekaj pozabila. Nato je morala zlesti skozi edino luknjo v ograji in se ob živi meji spustiti do mesta, kjer jo je čakal Kapucinar z njeno kobilo. Kapucinar je vendarle bil in ji je bil pripravljen pomagati. Dojela je, da bi se morala odpraviti, a bilo ji je nepojmljivo, da bi kar odšla, kot greš na potrebo, ali pač stopiš k sosedu, pa tudi za tako hudo pot ni bila primerno napravljena. Ob enem pa se je zavedala, da bo tako priložnost imela le enkrat.